

ПОШУК

Володимир БУБНОВ,
краєзнавець, м. Суми

Згадав попередню публікацію тому, що сьогодні знову навколо одного з епізодів тієї війни, схоже, накручуються міфи.

Тема цієї статті – доля одного підпільника з тих 17-ти залишених, - Дубровського Федора Михайловича, яку піднімає із забуття ще з 60-х років минулого століття його син Микола Федорович. До того часу мати категорично заборонила йому цим займатися – боялася помсти ворогів родини, які залишилися в селі. Однак пам'ять тоді 9-річного хлопця зберегла багато побаченого і почутого з воєнних часів. І коли дізнався про вулицю Дубровського у Сумах, перейменовану ще у 1957 році (за звичаєм тих часів – без ініціалів і будь-яких пояснень) з 3-ої Нової, вирішив, що тодішні комуністи так вшанували саме його батька за численні подвиги у роки війни. Здавалося, тепер залишилося тільки додати до назви вулиці ініціали «Ф. М.», і все стане на місце. Однак управління архітектури і містобудування миськівському присвоєння прізвиську вулицям з 2007 р. проводить лише через спецкомісію з відповідним обґрунтуванням. Це і завадило втілити у життя спомини і здогади сина – потрібна доказова мотивація.

Перше офіційне свідчення про те, що Федір Михайлович за антифашистську діяльність був німецькою владою страчений, Микола Федорович отримав ще у 1953 р. Тоді місце, дата і обставини загибелі не були указані. Авподальшому до останнього часу на багаторазові звернення у різні інстанції син

У кінці 2009 р. Сумський обласний відповідає, як і всі інстанції до цього, вже нам відоме. «Інших відомостей про діяльність Ф. М. Дубровського у роки ВВв у документах архіву немає. Заст. дир. архіву Ю. О. Олійник».

Проте в останні часи у різних ЗМІ активно оприлюднюється ім'я Федора Дубровського. А не так давно вийшла цікава брошура В. Настиної «Сонце над берегами. Партизанськими стежками родини Дубровських» (вид.

(проте про знищений план наступу на Харків – ні слова). Далі: «за архівними документами (якими? – В. Б.) тільки в жовтні 1941 року Федір Дубровський, - пише - здійснив шість операцій: знищено два легкових і п'ять вантажних автомобілів, один з них – з боеприпасами, вбито більше чотирнадцяти офіцерів і двадцять солдатів німецької армії».

Та один суттєвий момент: тоді ж і такі самі досягнення

зи, трансформаторної станції? Невже вони пройшли поза увагою партійного міського керівництва, підпільця? Чи були вони тоді взагалі?

...Після нібито підриву нафтобази Федір Михайлович із сім'єю перебирається у рідне село Черванівка, де боротьба партизана продовжується. Ось як описується одна з гучних бойових операцій, безпосереднім свідком якої був підліток Микола, в «Сонці над берегами

орогом. Проте що робити свідченнями дружини самого Дубровського?

Анастасія Артемівна Дубровська про звитязі свого оловіка повідомляла в кінці 1943 р. у Білопільському РО НКВС (архів СБУ в області): В момент нашествия немцев моего мужа обком партизан оставил в г. Сумы по какому-то заданию. Со слов моего мужа, он был партизаном и его помощь Родине выразалась по выводу военнопленных из плена». Чому

той одного разу відповів (очевидно, роздратовано): «закопав живим в землю!» А ще він казав, що «Федір сам собі вирив яму».

Саме ці, явно алегоричні, висловлювання поліція не дуже прискіплива редакційна група обласних томів «Книги пам'яті» і «Книги скорботи» сприйняла за чисту монету. І з виходом цих книг версія середньовічної жорстокості загибелі Ф. М. Дубровського широко розповсюдилась по різних ЗМІ. В дій-

самі нелюдські обставини смерті батька, але чомусь вони не повідомили головного: дати і місця страти...

22 вересня, торік, у День партизанської слави, на вулиці Дубровського у Сумах відкрили гранітну стелу з портретом героя і написом: «Вулиця носить ім'я організатора, активного учасника руху на Сумщині в період Великої Вітчизняної війни Дубровського Федора Михайловича».

«У відновленні справедливості», як назвав цю подію Микола Федорович, щиро взяли участь багато людей – підприємців, політиків, пересічних громадян. Новина швидко розлетілася через пресу і радіо по місту. Але управління архітектури і містобудування Сум 16.05.2011 р. на мій запит, чи вулиця дійсно вже не анонімна, відреагувало по-своєму: «Управління не несе відповідальності щодо достовірності інформації в будь-яких друкованих виданнях... Управління не володіє документацією щодо найменування вулиці Дубровського. За інформацією з цього питання рекомендуємо Вам звернутися до обласного архіву і краєзнавців. Заступник начальника управління О. О. Бондаренко». Як бачимо, не визнала «архітектура» перейменування вулиці у проведений спосіб. (Дивно, адже ескіз стели з написом мав узгоджуватися з нею...). Що ж далі? Свій інформаційний потенціал з цього питання обласних архівів, мабуть, вичерпав, залишилися краєзнавці.

У своєму листі до Президента України Микола Федорович прохав допомогти установами меморіальну дошку своєму батьку, а ще – «доручити дослідити і розібратися у цьому питанні журналістам». І якщо Партия пере-

Вулиця Дубровського

ДО ОБСТАВИН ЗАГИБЕЛІ СУМСЬКОГО ПІДПІЛЬНИКА ФЕДОРА ДУБРОВСЬКОГО

У кількох грудневих номерах минулого року газети «Сумщина» я розповів, спираючись на документи Державного архіву області, як перед окупацією міста Суми місцеві комуністи організували підпілля з 18-ти чоловік. Але керівник його в ніч приходу німців чкурнув у «советский тыл», а ті, що залишилися, так і не виконали свого завдання (ДАСО. Ф. П4, оп. ЗП, спр. 197 а). Щодо області, то значна частина секретарів партії і голів виконкомів, залишених для підпілля в більшості районів Сумщини, також дезертирувала «в тыл СССР». А із двох сформованих сумських міських партизанських загонів у вересні 1941 р. з самого, начебто, довіреного контингенту - комуністів, комсомольців, членів антидиверсійних батальйонів, до лісу доїхали 28 чоловік із 40 зарахованих до загону Берднікова, а в загін Ходоркевича – тільки половина з 60-ти. Та й тих, котрі доїхали, ворог розбив і розсіяв майже у перші дні окупації, бо вони не були підготовлені до боротьби ні конспіративно, ні матеріально. Тобто, не Компартия була головною переможною силою у тій війні. Війну виграв народ.

НАРОДИВСЯ
БІЛОПІЛЬСЬКОМУ РАЙОНУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ
24.06.1907

(стор. 13): «... І партизани почали розробляти план наступу на Харків, підризу Ворожба (знаходиться за 15 км від с. Черванівки В. Б.), де були сконцентровані великі сили фашистів. Для конспірації організували псевдоверсальний штаб... Поверталися на

16.02.1907р. в с. ЧЕРВАНІВКА
ОГО РАЙОНУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ
ЗАКОПАНИЙ В ЗЕМЛЮ ЖИВЦЕМ ФАШИСТАМИ

ж – ще по свіжих слідах - ні слова про знищення плану наступу на Харків, підризу Ворожба і, до речі, про нелюдську страту чоловіка?..

Щодо обставин арешту Ф. Дубровського, то ознайомився з архівною кримінальною справою № 7127 (ар-

шності ж, наведені інакше, наведеною рівні сприймаються не інакше, як «відчепись», «не чіпляйся» - у першому випадку, та «Федір сам винен у скоєному» - у другому. (Не кажучи вже, що Слюсар не був свідком страти арештованого і не міг свідчити про

Фото Володимира КОВАЛЕНКА

скупі відповіді: «... С начала Великой Отечественной войны был оставлен в тылу врага для подпольной и диверсионной работы. Погиб от рук фашистских захватчиков... Секретарь Сумского горкома Компартии Украины В. Гузенко. П.П. 1985 рік». Або: «...в дополнительных списках патриотов-одиночек, действовавших на территории Белопольского р-на Сумской обл. в период ВОВ 1941-1945 гг. значится Дубровский Федор Михайлович, 1913 г. р., был оставлен на оккупированной территории по заданию райкома партии. Замучен полицаями, живьем закопан в землю (дата не вказана – В. Б.). Зам. дир. архива Ю. А. Олейник. 20.5.2002».

Останнє звернення в архів було в середині 2009 р. від депутата ВР АР Крим Е. Фікса. Він писав: «По мнению заявителя (М. Ф. Дубровского – авт.) существующая в г. Сумы улица Дубровского названа в честь его отца, но никаких документов нет. Убедительно прошу помочь установить, в честь кого и когда была названа эта улица».

дубровського, і не обов'язково посилається на підтверджуючі документи... Втім, на деякі розбіжності тексту брошури з архівними даними - з огляду на термін часу - все ж слід звернути увагу.

Виявляється, за словами В. Настіної, вже на другий день окупації міста (!) патріоти почали знищувати ворога, та ще й як! На стор. 6 «Сонця над берегами» читаємо: «Федору Дубровському... за оперативними даними, стало відомо, що в місті у пересувному штабі на колесах групою вищого командування з Берліна ... дорожляється план захоплення Харкова. Шукали його всі підпільники... 12 жовтня (Суми окупували 10 жовтня - В. Б.), 1941 року підпільники оточили автомобіль... і знешкодили охорону. Федір Дубровський... заклав вибухівку. Від вибуху вісім штабних офіцерів і кілька німецьких солдатів загинули. Був знищений план наступу на Харків».

Чимало перелічується бойових епізодів Ф. Дубровського і в газеті «Білопільщина» від 2.10.2010 р.: «Федір Михайлович особисто брав участь у збройних нападах на німецькі автомобілі»

ны», - написал він. (ДАСО, Ф. П4, оп. 3П, спр. 197а, арк. 39-44). І все. Ніяких боеприпасів, ніяких солдатів і офіцерів.

«Білопільщина» повідомляє і про особисту участь Федора Михайловича у знищенні трансформаторної станції у Сумах. До твору В. Настіної ця акція не ввійшла, проте в ній розповідається, як «весною 1942 року в Сумах було підірвано німецьку нафтобазу». Про це повідомляє і об'їзд у передачі «Імені підпільника Дубровського» (грудень, 2010 р.): «Після жорстокої розправи німців над Софією Тихончук у грудні 41-го Дубровський за наказом радянської влади (!) очолив диверсійну групу, що діяла на території міста. 7 березня 1942 р. ця група партизанів підірвала нафтобазу»... Виходить, грубо помилявся невдовзі після війни, підсумовуючи бойову діяльність комуністів, секретар Сумського МК КП(б)У І. Голуб: «С декабря 1941 г. Сумский горком партии с расстрелом Проценко прекратил свою деятельность» (ДАСО. Ф.П4, оп. 3П, спр. 298, арк. 24)? А як же названі вище вражаючі епізоди зі знищенням штабу, нафтоба-

через сортувальні машини чики залізничної станції. Розпочалася стрільянина. Біля тривав близько двох годин, уякому партизани підірвали та іншою бронетехнікою (!) Загинуло багато німців, але зазнали втрат і партизани».

Такий масштаб дій не підсилю «патріоту-одинаку», як сказано про Ф. Дубровського в архівній довідці 2002 р. Більше того, така операція не могла не залишити слід у звітах штабів і наших, і ворога, адже батько, як неодноразово свідчив Микола Федорович, мав тісні зв'язки з Кошпаком. Тільки ж де ті сліди?

Далі з газети «Білопільщина»: «... У квітні 1943 року Дубровського. Начальник диверсійна група повертався із завдання зі станції Ворожба. У Черванівці їх чекали поліцаї. Вони стали переслідувати... групу, застрелили одного партизана. Федора Дубровського двічі поранили. Знесиленого чоловіка забрали до лікарні в Москаленки, а звідти... додому і про подальшу поліції м. Білопілья. Після жорстоких катувань... поліцаї закопали Ф. М. Дубровського в могилі живцем».

Не хочу кинути тінь на цю людину, яка, безумовно, в міру своїх сил боролася з

траємо протокол допиту покійної П. В. Слюсаря: «В апрелі 1943 г. я действительно приехал на квартиру Дубровского (в с. Черванівка – В. Б.) с нач. участка Тетереи еще двумя полицейскими. Его застали дома, он лежал на койке. Жена Дубровского приготовила нам позавтракать, мы сели за стол, а он в этот момент убежал за село в поле. Все вскочили, побежали его ловить. Я пошел запрягать лошадей, в это время по дороге уже великого Дубровского. Полицейский Евреинов начал на него кричать. При этом ткнул автоматом в бок. Произшел выстрел и ранение Дубровского. Начальник сказал, чтобы я отвез его в штаб полиции...» Далі його завезли у лікарню с. Москаленки для надання медичної допомоги. На запитання слісар відповів, що після здачі Дубровського у поліцію м. Білопілья він повернувся додому і про подальшу долю Дубровського нічого не знає (підкреслено мною – В. Б.). Але дружина Федора Михайловича неодноразово запитувала Слюсаря: «Де ти дів мого Федора?» На що

яких джерел про обставини смерті Ф. М. Дубровського в сумських архівах я не знайшов. А порівняння наведених нижче анкетних даних у «Книгах» викликає глибокий сум з приводу кваліфікації їх упорядників. Судіть самі. «Книга пам'яті України» (2003 р.), стор. 276: «Дубровський Федір Михайлович, 1907 р., росіянин, технік-будівельник. Боець Сумського міського партизанського загону (? – В. Б.) з вересня 1941 р. страчений окупантами у в'язниці в 1942 р.» (? – В. Б.). А у «Книзі скорботи» (по Білопільському р-ну), стор. 73: «Дубровський Федір Михайлович, 1913 р., с. Черванівка, українець, колгоспник, чл. ВКП(б). У 1942 р. після жорстоких катувань поліцаями живим закопаний в землю». Разючі розбіжності! Звертає на себе увагу те, що поліцейську акцію проти Ф. М. Дубровського «Книга скорботи» (стор. 67) кваліфікує як акцію «проти мирного жителя» (може, тому, що при арешті ніякої зброї у нього не вилучили?).

Микола Федорович вже у наш час згадував, як партизани (на жаль, безіменні) розповідали його сім'ї ті ж

опів з пам'яттю стелю зробила все необхідне, то до питання «дослідити і розібратися» так ніхто ще не приступав, хоча починати треба було б якраз не зі стели, а з установлення істини: на чію ж честь, на честь якого Дубровського перейменовано вулицю. Бо є ризик опинитися не тільки в глухому куті, а й у смішній ситуації. Саме цю місію - знайти документи і підтвердити вже оприлюднені героїчні вчинки підпільника-диверсанта (цебто перетворити дитячі спомини у факти), або навпаки, без міфологізації відновити образ і життя людини, яка, як могла, можливо, і в «одиночку», боролася із загартниками - зможуть і повинні взяти на себе історики, краєзнавці. Подані до управління архітектури зібрані матеріали допоможуть справді відновити історичну справедливість і сказати, в пам'ять, власне, про якого Дубровського перейменовали вулицю Нову. Бо «Всеукраїнський інформаційно-культурний центр» у Сімферополі вже звертається до Президента України, аби Ф. М. Дубровському присвоїли звання Героя України...